

RAZPRAVA KAKO DOSEČI USTREZNO PLAČILO NAŠIH STORITEV?

Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, 17. oktober 2024, 18:00 do 20:00,
pritlični prostori ZAPS – Hiša arhitekture, Vegova 8, Ljubljana

posvet v obliki Zbora ZAPS

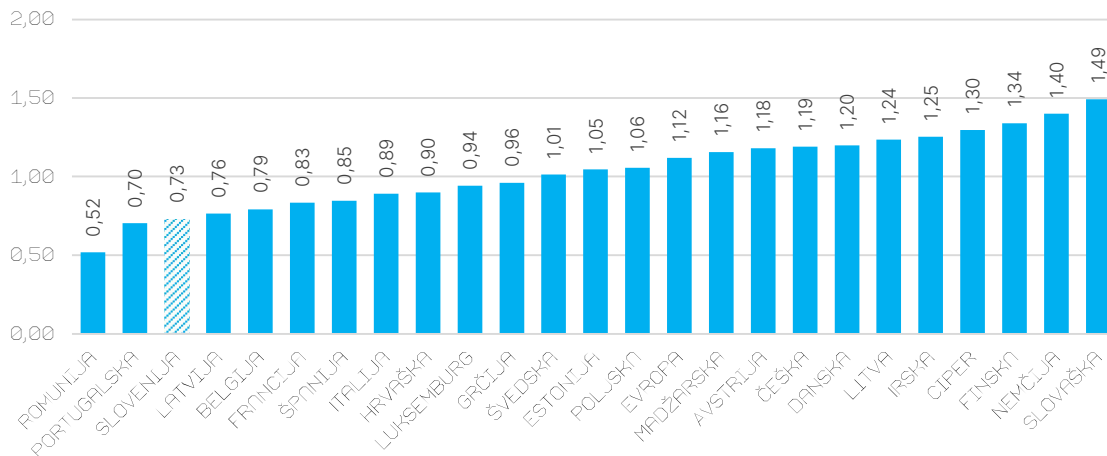
Uvodni prispevek na zboru: Mima Suhadolc, univ. dipl. inž. arh.

Udeleženci (skupaj 25): Irena Andrejašič Troha, Mika Cimolini, Mia Crnič, Miha Čebulj, Maruša Debevec, Mojca Guzič Trplan, Maja Ivanič, Helena Kovač, Špela Kryžanowski, Dean Lah, Adrijana Pestotnik, Robert Potokar, Špela Prezelj, Jernej Prijon, Vid Ratajc, Jure Sadar, Tomaž Slak, Mima Suhadolc, Anamarija Stariha, Špela Štern, Dunja Šutanovac, Urban Tržan, Petra Vertelj Nared, Boštjan Vuga in Anjo Žigon

Povzetek misli zbora: UO ZAPS

Projekt Zbori ZAPS je sofinanciran s strani Ministrstva za naravne vire in prostor.

RAZMERJE PLAČ ARHITEKTOV DO POVPREČNIH BRUTO PLAČ

POVZETEK

Od začetka delovanja samostojne zbornice se med člani kot osrednja naloga zbornice izpostavlja potreba po vzpostavitvi reda na področju obsega in cen storitev. Naši poklici so bili v preteklosti podvrženi pretirani deregulaciji cen storitev, njene negativne posledice pa so z vsakim letom bolj očitne. V Sloveniji smo arhitekti in krajinski arhitekti glede na vse primerjave, ki so nam na voljo, plačani bistveno manj kot primerljivi strokovnjaki v drugih poklicih in tudi manj kot arhitekti v drugih državah.

Na desetem Zboru ZAPS smo si zastavili vprašanje, kako doseči ustrezno plačilo za naše storitve. Kaj delajo v drugih državah arhitekti drugače in kaj so razlogi, da dosegajo dohodki arhitektov v Sloveniji po podatkih Evropskega sveta arhitektov (ACE) in Eurostata zgolj 73 % povprečne plače v državi?

V uvodnem prispevku smo videli primerjavo stanja našega poklica v primerjavi z drugimi državami Evropske unije in pa primerjave, ki so izhajale iz podatkov SURS, ACE, Eurostata ter Ankete ZAPS o opravljanju poklica, izvedene februarja 2024. Med podatki ACE in podatki SURS glede dohodkov arhitektov je zaznati precejšnje razhajanje, ki ga lahko pripišemo dejstvu, da podatki SURS prikazujejo plače, torej prihodke zaposlenih arhitektov, podatki ACE pa prikazujejo vse vrste prihodkov, torej tudi samostojnih podjetnikov in samozaposlenih v kulturi.

Uvodna predstavitev je ovrgla oz. zamajala prepričljivost nekaterih razlag za nastalo stanje. Iz primerjave podatkov o številu arhitektov na 1.000 prebivalcev in dohodkov arhitektov v teh državah med tema podatkoma ni zaznati nobene povezave. Oteževanje dostopa do pooblastil za opravljanje poklica tako verjetno ne bi enostavno vplivalo na dohodke arhitektov. Prav tako ni zaznati pozitivne korelacije med velikostjo arhitekturnih pisarn in dohodki arhitektov. Iz primerjave bi tako težko sklepali, da bi imeli v primeru večjega števila večjih podjetij vsi večje dohodke. Na faktorje, ki znižujejo dohodke v stroki, bi prav tako težko šteli arhitekto s pravico do plačila prispevkov za socialno varnost in pa arhitekto, zaposlene v izobraževalnih institucijah, ker je delež obeh skupin pod 10 odstotki in tako ne morejo značilno vplivati na dohodke v panogi.

V razpravi so bili izpostavljeni nekateri različni vidiki vprašanja cen storitev.

Ali lahko spremenimo svoj delež v celotnem procesu načrtovanja in gradnje, ne da bi opravljali storitve v vseh fazah življenjskega cikla objektov? S spremembo pristopa k opravljanju naših

storitev, tako da je končni produkt objekt in ne le projekt, bi po oceni udeležencev povečali svoj vpliv in s tem verjetno tudi večji delež celotne vrednosti investicij. Izpostavljena je bila vloga arhitekta pred pričetkom projektiranja, v fazi iskanja ciljev, ter spremljanje gradnje v obliki gradbenega in ne zgolj projektantskega nadzora.

Večkrat je bilo izpostavljeno, da morajo biti naši ceniki enostavni in razumljivi tudi našim naročnikom na način, da lahko tudi sami enostavno ocenijo delež stroškov sodelovanja vseh projektantov v celotnem procesu. Kljub temu, da je opredelitev cene, ki izhaja iz porabe ur, smiselna z vidika uveljavljanja zavezujočega načina izračunavanja storitev, pa je ob pripravi investicij naročnikom lažje razmišljati o projektiranju kot deležu celotne investicije. Gre tudi za dva sistema izračunavanja vrednosti naših storitev, in sicer izhajajoč iz površine načrtovane gradnje ali pa iz vrednosti stroškov gradnje. Prvi način je značilen predvsem za vzhodnoevropske države, njegova prednost pa je, da ni potrebe po določanju stroškov gradnje, kar tako investitorjem kot projektantom povzroča težave, saj so za to potrebna ustrezna orodja in stabilno okolje gradbenih storitev. Drugi način, po katerem se stroški storitev izračunavajo na podlagi stroškov gradnje, pa je značilen za države z bolj stabilnim in predvidljivim trgom gradbenih storitev. V procesu razvoja investicije javni naročniki bolj izhajajo iz potreb oziroma potrebnih površin, medtem, ko zasebnim naročnikom investicijska vrednost predstavlja bistveno bolj jasno merilo, zato lažje razumejo ceno projektiranja, ki izhaja iz stroškov gradnje.

Kot običajno, se je razprava dotaknila natečajne dejavnosti in razlogov za odstopanja v ponudbah med posameznimi natečajniki. Pojasnjeno je bilo, da odstopanja niso tako velika in da je na javnih natečajih ZAPS izbor najboljše rešitve vedno prevladal nad kriterijem nižje cene. Predlagano je bilo, da bi ZAPS pri natečajih, ki jih organizira, opredelil ciljno oceno glede na Arhigram.

Slišali smo tudi, da nas naročniki pogosto vidijo kot idealiste in kot take slabe pogajalce pri dogovarjanju o pogodbeni ceni. Mnogi naročniki vedo, da smo arhitekti pripravljene delati za manj denarja, ker radi opravljamo svoj poklic, zato znajo nekateri to zelo dobro izkoriščati.

Javno naročanje, pri katerem od države pričakujemo urejene poslovno okolje, je bilo večkrat izpostavljeno kot ključno. Izpostavljen je bil primer javnega naročanja v Avstriji, kjer naročnik vnaprej poda oceno vrednosti projektantskih storitev, potem pa se na razpisu izločita najvišja in najnižja ponudba, nakar se izračuna mediana ostalih ponudb. Zmaga ponudba, ki se najbolj približa srednji vrednosti.

Opozorjeno je bilo na pomen ustreznega zavarovanja naše dejavnosti. Dokler ne bomo realno zavarovani za svoje sodelovanje v procesu gradnje, ne moremo povečevati obsega del v celotnem procesu, saj na ta način prevzemamo vedno večjo odgovornost.

RAZPRAVA – IZBOR MISLI

V razpravi smo udeležene pozvali, da naj svoje misli oblikujejo glede na tri izpostavljene vidike: kakšni so problemi (označeno z rdečo), katere so možne rešitve (označeno z zeleno) in kakšna je vloga ZAPS pri tem (označeno z modro). Nekaj od izrečenih misli kaj so problemi, kaj so možne rešitve in kaj lahko naredi pri tem ZAPS:

PROBLEMI

REŠITVE

VLOGA ZAPS

Kakšni so problemi?

Kakšne so možne rešitve?

Kakšna je lahko vloga ZAPS?

arhitekturno delo je postalo storitev (ni dodane vrednosti)

ugotoviti, kaj je dodana vrednost

ugotoviti, kaj delamo v Slo v primerjavi z drugimi državami

"delivery" arhitekta ni projekt, ampak je objekt

na to delo je vezano zavarovanje projektantske odgovornosti (npr. v skandinavskih državah vpliva na ceno projektantske storitve)

bolj transparenten način naročanja (kako je bil izbran nek projekt) - urejenost trga

vodenje projekta do konca (vodenje s projektantskim nadzorom)

zavedati se odgovornosti, ki jo nosimo in jo ovrednotiti

ugotoviti, kaj ZAPS regulira kot projektantsko storitev

cilj ZAPS je, da se arhitekta pripelje nazaj na gradbišče

Razmisli, kako bi lahko pri natečajih zmanjšali razkorak med ponudbami

neustrezno narejene IDZ (nekakovostne idejne zasnove)

problem, če je bila naročena samo faza DGD ali PZI

drobljenje projektov

ZAPS in IZS pripravljata enotno vrednotenje urnih postavk

ZAPS in IZS bi morala poenotiti tudi "Arhigram"

dobro bi bilo izobraziti tudi naročnike v zvezi s tem

ZAPS bi morala odločneje odregirati proti drobljenju projektiranja

ZAPS in IZS sta v fazi priprave cenika

pogledati primer Čehov, ki so uspeli cenik sprejeti v pravilnik in se ga vsi javni naročniki držijo

fokus naročnikov (tudi županov) je zniževanje stroške na minimum

naročniki vejo, da bodo arhitekti pogosto delali, ker to pač radi delajo in bodo naredili dobre projekte, tudi če bodo slabo plačani

največji problem je, da niti naročnik ne pozna vrednosti investicije oz. izhaja iz nerealnih predpostavk

doseči minimalni cenik (z urami ali kvadrature)

določiti vrednost točke (po vzoru pravnikov)

% od investicije je cenik, ki ga vsi najbolj razumejo (npr. 5%), firma pa ga uskladi glede na ure

potrebujemo cenik, mora biti dovolj preprost

določiti preprost razrez ur (npr. na kvadrature)

družbeno politična vloga arhitekta

stroka kot partner naročnikom

pogajanja ne smejo biti kapitulacija strokovnim rešitvam

ZAPS mora imeti cenik in ga tudi propagirati

ZAPS že ima cenik v urah, vendar ga je treba poenostaviti

določiti kvaliteto - kar je najtežje ovrednotiti

problem nižanja cen (konkurenca)

izbira ponudnikov tudi glede kvalitete storitve

vodenje projekta do konca (npr. plačati PZI po PID oz. sukcesivno)

javna naročila: rezanje najvišje in najnižje ponudbene cene (izključitev odstopanj)

javna naročila: potrebovali bi pregled rezultatov javnih razpisov

težko je dosegati ustrezne cene pri javnih naročilih ali pri enkratnih naročilih

problem je, ker investicije pogosto niso realno ocenjene

poziv, da ponudniki javno objavijo svoje cenike

primer naročanja iz Nemčije kjer se izloči ponudnike, ki odstopajo več kot npr. 25% povprečja

dati skupaj cene, ugotoviti stanje

javna naročila: določiti povprečje (da se izognemo odstopanjem)

ZAPS lahko več doseže pri javnih naročilih (in ne toliko pri zasebnih investicijah)

povprečna produktivna ura po izkušnjah se giblje med 52 in 56 EUR

za natečaje in javna naročila je boljši izračun kvadratura ali ura (in ne investicija)

ZAPS naj predlaga javnim naročnikom bolj realne ure (DIIP)

Design&Build je katastrofalna praksa (posledica slaba izvedba in drago vzdrževanje)

ZAPS naj zavzame stališče (izveden je bil Zbor ZAPS) - narejeno bo "mapiranje", analiza. Potrebna je regulacija.

pregled nad tem, kakšno je stanje; baza podatkov

poziv, da ZAPS in IZS pripravita in potrdita skupna pravila stroke (npr. da se v GZ zapiše, da zbornici 1 leto po Pravilniku sprejmeta pravila stroke)

KAKO NAPREJ

Ustrezno vrednotenje dela naših članov je osnova urejenega poslovnega okolja. Za izboljšanje stanja je potrebno narediti več na povečanju preglednosti trga, promociji pomena ustreznega vrednotenja in hkrati doseči ustrezno regulacijo cen naših storitev.

Z uvedbo rednih novičnikov javnih naročil je ZAPS precej izboljšal preglednost trga javnih naročil za manjše poslovne subjekte svojih članov. Bistvena dodatna informacija bi bila pregled rezultatov javnih naročil. ZAPS se dogovarja z Uradnim listom za nadgradnjo sedanjega novičnika, predvsem pa bi bilo treba ugotoviti, v kolikšni meri so cene, dosežene na javnih razpisih, skladne s priporočenimi cenami obeh zbornic, za kar bi bilo treba poleg razpisne dokumentacije zbirati tudi podatke o oddanih ponudbah in zaključkih oziroma rezultatih razpisov. Ker gre za izrazito skupen interes, bi bilo smiselno nalogo zastaviti v sodelovanju IZS in ZAPS. Tako pridobljeni podatki bi bili dobra osnova za pričetek polemiziranja trenutne ureditve in za izdelavo predloga sprememb Zakona o javnem naročanju, saj bi lahko dokazali povezavo med ceno in kvaliteto storitev. Pri javnem naročanju bi morala imeti kvaliteta zaradi majhne vrednosti projektov glede na celotno investicijo vedno prednost pred ceno.

Pomemben dokument, ki bo vplival na javna naročila in s tem na velik del naročil v panogi, bodo prenovljene Smernice za javno naročanje arhitekturnih in inženirskih storitev. ZAPS je bila k sodelovanju povabljena šele v zaključku priprave dokumenta, upamo pa, da bo končni dokument upošteval predloge, podane s strani zbornice.

Arhigram, kot potrjen dokument priporočenih cen ZAPS, je izredno pomemben pripomoček. Narejen je v aplikaciji MS Excel, zato zaradi narave aplikacije ni mogoče skriti ozadja izračunov, pa tudi sam uporabniški vmesnik ima določene omejitve. Aplikacija tako na prvi pogled deluje komplicirana in člane odvrača od uporabe. ZAPS se z IZS že dogovarja o vzpostavitvi enotnega izračuna, ki bi bil v končni fazi izdelan kot enostavna, laikom razumljiva spletna aplikacija, dostopna vsem. Glede na razpravi podane pripombe o pomenu enostavnosti in preglednosti cenika tudi za laične naročnike, pa bi bilo potrebno razmisliti tudi o morebitni pripravi poenostavljenega cenika, ki bi izhajal iz vrednosti stroškov gradnje.

Pripravljeno primerjavo z drugimi evropskimi državami je smiselno dopolniti s podatki o urejenosti poslovnega okolja za posamezne države, ki smo jih že začeli zbirati. Hkrati pa je smiselno podatke o stanju dohodkov preverjati v rednih anketah med našimi člani. Pridobiti je potrebno podatke o tem, kako so uveljavljanje cenika uredili na Češkem.

Za ureditev poslovnega okolja lahko zelo veliko naredimo sami z uporabo Standardov ZAPS, izobraževanjem javnih in zasebnih naročnikov, pa tudi projektantov ter z ustreznim naslavljanjem primerov izrazito slabih praks.